

Хілько Світлана Олександрівна,

старший викладач кафедри

психології та особистісного розвитку

ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», м. Київ

ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ, ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА МІЖОСОБИСТІСНОЇ ІНТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Невизначеність навколишнього світу обумовлює саме існування психіки людини, а також її функцій [1]. Невизначеність існує як принципіальна невідомість майбутнього, як недостатність інформації або її надмірна різноманітність в поточних ситуаціях; як відсутність чітких уявлень про майбутні цілі і інтереси [1] і до такої невідомості виявляється різне відношення, різне її сприйняття. Одні прагнуть до ясності, чіткості і контролю, інші, ситуації невизначеності сприймають як множинність вибору.

Майбутній психолог, у всіх своїх взаємодіях, стикається з невизначеністю як в навчально-професійній діяльності так із невизначеністю навколишнього середовища, невизначеністю розвитку соціальних, політичних і економічних процесів, що відбуваються в сучасному суспільстві.

Таким чином, необхідність прийняття умов невизначеності стає однією з основних психологічних характеристик особистості майбутнього психолога. Активне самовизначення майбутнього психолога відносно ціннісних контекстів, запропонованих невизначеністю різноманітних альтернатив, базується на сформованості толерантності до невизначеності.

Мета дослідження: за допомогою нового опитувальника толерантності до невизначеності (в модифікації Т. В. Корнілової) [2] виявити рівні сформованості толерантності до невизначеності (ТН), інтолерантності до

невизначеності (ІТН) та міжособистісної інтолерантності до невизначеності (МІТН) у майбутніх психологів.

Завдання дослідження полягають у наступному:

1. Виміряти генералізовану особистісну властивість майбутніх психологів, що означає прагнення людини до змін, новизні і оригінальності; готовність йти невідомими шляхами і вирішувати більш складні задачі; можливість самостійного вибору і виходу за рамки прийнятих обмежень (шкала ТН [2; 3]);

2. Виявити прагнення майбутніх психологів до ясності, впорядкованості у всьому і неприйнятті невизначеності (шкала ІТН [2; 3]);

3. Проаналізувати особливості неприйняття невизначеності в позиціях «Я-Інший» і прагнення до ясності і контролю в міжособистісних стосунках у майбутніх психологів (шкала МІТН [2; 3]).

В емпіричному дослідженні прийняло участь 282 з першого по шостий курс навчання (денної і заочної форми). Всі досліджувані студенти психологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Проведений аналіз емпіричного дослідження дав можливість виявити певні особливості сформованості ТН, ІТН та МІТН у майбутніх психологів:

1. Встановлено, що високий рівень сформованості ТН притаманний лише 11,3% майбутнім психологам, середній рівень – 84,4% і низький рівень – 4,3%. Таким чином, незначна кількість досліджуваних, що має високий рівень сформованості ТН виявляє прагнення до змін, новизні і оригінальності в невизначених ситуаціях, готовність знаходити нові шляхи у вирішенні складних задач. Середні показники за даною шкалою вказують на амбівалентне ставлення майбутніх психологів до невизначеності і низькі – на неможливість виходити за рамки особистих обмежень, на невпевненість та нерішучість приймати рішення в ситуаціях невизначеності.

2. За результатами дисперсійного аналізу виявлено, що досліджувані до 20 років мають вищий рівень сформованості ТН проти досліджуваних від 21 до 30 років, але з віком (понад 30 років) – підвищується рівень сформованості ТН

($p < 0,01$). Також, цікавим є той факт, що досліджувані з базовою вищою освітою мають нижчі показники сформованості ТН проти досліджуваних з повною середньою і середньо-спеціальною освітою, але найвищий рівень ТН мають майбутні психологи з вищою освітою ($p < 0,01$). Окрім того, досліджувані п'ятого і шостого курсів навчання (здобувачі вищої освіти ступеня магістр) мають вищий рівень сформованості ТН проти своїх молодших колег ($p < 0,01$).

3. Виявлено прагнення майбутніх психологів до ясності, впорядкованості у всьому і неприйнятті невизначеності за шкалою ІТН. Так, цікавим є той факт, що переважна більшість (66%) досліджуваних мають середній рівень сформованості ІТН, характеристикою яких є прагнення до ясності і контролю в ситуаціях невизначеності. Третина (34%) досліджуваних мають високий показник сформованості ІТН. Зокрема, Р. Нортон [4] ІТН визначає як тенденцію сприймати і інтерпретувати неясну, фрагментарну, багатопланову, ймовірну, неструктуровану, неточну, неповну, суперечливу (невизначену) інформацію як актуальне або потенційне джерело загрози.

4. Статистично значущий показник ($p < 0,01$), за результатами дисперсійного аналізу, щодо ІТН встановлено відносно такої незалежної перемінної як стать, зокрема вищий показник мають досліджувані до 20 років. Також, на рівні тенденції ($p=0,06$) майбутні психологи денної форми навчання (а це молодші досліджувані за віком) більш нетерпимі до невизначеності проти старших за віком майбутніх психологів.

5. Проаналізовано особливості майбутніх психологів щодо неприйняття невизначеності в позиціях «Я-Інший», прагнення їх до ясності і контролю в міжособистісних стосунках за шкалою МІТН [3]. Високий рівень сформованості МІТН виявлено у 2,8% досліджуваних, які демонструють вміння сприймати невизначеність у міжособистісних стосунках з людьми; середній рівень встановлено у 68,8% досліджуваних, які характеризуються амбівалентним ставленням до невизначеності у міжособистісній взаємодії з

іншими; низький рівень мають 28,4% досліджуваних, які прагнуть до ясності і контролю в міжособистісних стосунках.

б. За результатами дисперсійного аналізу встановлено статистично значущі показники сформованості МІТН у майбутніх психологів: так досліджувані до 20 років ($p < 0,01$), досліджувані з повною середньою і середньо-спеціальною освітою ($p < 0,05$), з першого по четвертий курс навчання ($p < 0,01$), денної форми навчання ($p < 0,01$), з відсутнім досвідом трудового стажу, в більшому ступені виявляють нетерпимість до невизначеності при взаємодії з іншими, прагнуть до ясності в міжособистісних стосунках.

Отже, в проведеному дослідженні показано, що більша частина досліджуваних має середні показники рівня сформованості толерантності до невизначеності, що вказує на необхідність запровадження програми формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів, з метою сприйняття ними ситуацій невизначеності як множинності альтернатив вибору, що сприятиме їх ефективній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Алишев Б. С. Психика и преодоление неопределенности / Б. С. Алишев // Психология. Журнал высшей школы экономики, 2009. - №3. – Т.6. – С. 3-26.
2. Корнилова Т. В. Принцип неопределенности: Единство интеллектуально-личностного потенциала человека / Т. В. Корнилова, М. А. Чумакова, С. А. Корнилов, М. А. Новикова . - М.: Смысл, 2010. - 334 с.
3. Корнилова Т. В. Стадии индивидуальной морали и принятие неопределенности в регуляции личностных выборов / Т. В. Корнилова, И. А. Чигринова // Психологический журнал. – 2012. – № 2. - Т. 33. – С. 69-87.
4. Norton, R. W. Measure of ambiguity tolerance / R. W. Norton // Journal of Personality Assessment. - 1975. - Vol.39, №6. - P. 607-619.